

Reidun Aambø

Impolitețea - tipic norvegiană?

Typisk norsk å være uhøflig?



Reidun Aambø
Impolitețea - tipic norvegiană?

Typisk norsk å være uhøflig?

Author	Reidun Aambø
Translator	Crina Leon
Publisher	Volda University College
ISBN	978-82-7692-339-1
Type set	Crina Leon/Geir Tangen
Illustration	From the book <i>Is Rudeness Typically Norwegian?</i> , illustrated by Akin Düzakin.
Distribusjon	http://www.hivolda.no/hivolda/forsking-og-utvikling/publisering/hvos-skriftseriar

Reidun Aambø

Impolitețea - tipic norvegiană?

Typisk norsk å være uhøflig?

IMPOLITEȚEA - TIPIC NORVEGIANĂ?

Prefață	5
Două întâmplări au dat ideea acestei cărți	6
Politețea - de la viața de curte la viața cotidiană	7
Politețea depinde de așteptări, nu de ce este corect sau greșit	10
De ce vrem să fim politicoși?	11
Norvegienii pot să fie informali și politicoși în același timp?	12
Culturi „calde” și „reci”	17
Cuvintele simple - fraze goale, ifose sau politețe?	19
„Chiar crezi asta”?	20
Propriul bagaj cultural se descoperă cel mai ușor când întâlnești străini	24
Ce este un răspuns politic <u>negativ</u> ?	26
Politețea în stil norvegian poate fi impolitețe pentru alții	28
Studentii străini și imigranții vorbesc frumos despre comportamentul norvegian	34
Trăsăturile culturale și comportamentele norvegiene pot fi apreciate diferit	43
Este dificil să fii nepolitic în maniera „corectă”	50
„Străini nepoliticoși”	51
A interpreta comportamentele altora cu cele mai bune intenții	57

IMPOLITEȚEA - TIPIC NORVEGIANĂ?

Prefață

Această carte conține același text în română și norvegiană. Scopul, în sens larg, a fost de a prezenta o imagine de ansamblu asupra codurilor de politețe norvegiene - în relație cu cei apropiați, în diferite contexte sociale, la locul de muncă și în călătorii.

Grupul țintă este format din străinii care stau în Norvegia pentru studii, loc de muncă sau ca turiști. Textul este, de asemenea, util pentru cei care studiază norvegiana ca limbă străină. Cititorii norvegieni nativi vor dobândi o perspectivă asupra modului în care străinii înțeleg cultura și comportamentul norvegian, din moment ce textul redă multe impresii asupra norvegienilor din Norvegia și din străinătate, împărtășite de studenții străini și de imigranți.

În plus, prezentarea se bazează pe propria experiență acumulată în urma studiilor, lucrului și călătoriilor în alte țări. Lectură plăcută!

Îi mulțumesc Crinei Leon pentru traducerea textului în limba română.

Volda, martie 2017
Reidun Aambø

Două întâmplări au dat ideea acestei cărți

Un student etiopian de la Colegiul Universitar din Volda a scris, în urmă cu câțiva ani, un eseu despre o acțiune umanitară norvegiană în țara sa natală și a citat următoarele dintr-un vechi proces-verbal de la sediul misiunii: „Ieri a venit la noi un bărbat rozaliu din Norvegia. S-a tot învârtit și ne-a insultat pe toți.”

Un student din Mongolia a povestit următoarea istorioară din orașul său natal Ulan Bator: „Pentru a intra în contact cu oamenii, lucrătorii umanitari norvegieni i-au invitat la o petrecere. A venit multă lume, atât copii, cât și adulți. Am mâncat și ne-am distrat. La sfârșitul petrecerii norvegienii au oferit un cadou fiecărei familii: un kit de la Crucea Roșie cu plasturi, bandaje, tifon și alte materiale de prim ajutor. Mongolii au mulțumit și au plecat acasă. Erau șocați și supărați. Noi, tinerii, nu am mai avut voie să participăm la evenimentele acestei organizații, iar oamenii au vorbit despre acest episod încă mulți ani după aceea.”

Ce a fost greșit în ceea ce îi privește pe norvegienii din Etiopia și Mongolia? Nimeni nu știe exact ce-a spus și ce-a făcut norvegianul rozaliu de la misiunea etiopiană. Probabil că a fost politicos în manieră norvegiană și a dat mâna atât cu bărbații, cât și cu femeile, poate fără să se gândească la rang, vârstă și poziție. Cu siguranță, a încercat să spună ceva frumos, poate a mângâiat pe cap un copil. Iar lucrătorii umanitari din Mongolia doreau, fără îndoială, să ofere fiecărei familii un cadou util și practic, în cel mai norvegian sens al cuvântului. Dar cadourile pot avea o funcție simbolică profundă. Norvegienii bine-intenționați erau cu siguranță străini de

gândul că plasturii și bandajele oferite cadou însemnau că le urează mongolilor să aibă parte de boală și accidente în viitor.

Am putea spune că atâta vreme cât norvegienii au stat în Norvegia, nu au fost atât de greșit înțeleși precum compatrioții lor anterior menționați din Etiopia și Mongolia. Pentru că, până în anii '70, putem vorbi de o cultură norvegiană aproape omogenă, în care oamenii aveau în mare aceeași educație, aceeași religie, aceleași idealuri și norme. Ascultam aceleași programe la radio, aveam aceleași sărbători, petreceam vacanțele și lucram în mare parte în propria țară. Astăzi norvegienii călătoresc mult și la distanță în vacanțe, în scop de serviciu și de studiu. A fi astăzi *norwegian* nu înseamnă același lucru ca în anii '70. Atunci populația consta în majoritate din norvegieni nativi și muncitori invitați din Pakistan. În 2007 găsim în interiorul granițelor norvegiene mai mult de 200 de naționalități și chiar mai multe culturi și limbi.

Înainte, puteam spune că norvegienii erau cât de politicoși trebuiau să fie între ei, într-o cultură destul de omogenă. Ceea ce considerăm astăzi politețe în Norvegia nu este, desigur, lipsit de ambiguități. Într-o societate multiculturală riști să-i înțelegi greșit pe alții sau să fii înțeles greșit pentru că oamenii au diferite coduri, inclusiv de politețe și de comunicare.

Politețea - de la viața de curte la viața cotidiană

Falk și Torp arată în *Dicționarul etimologic* (1992) că *høflig* [*politicos*] este un cuvânt înrudit cu vechile cuvinte germane *hovelîk* și *höflich*. Limba norvegiană a păstrat, de asemenea, cuvântul *høvisk* (și *det som høver seg*), care provine

de la *hovesch*, din germana de jos medievală. În norvegiana veche, aveam în plus cuvântul *kurteiss* din franțuzescul *courtois*, *la courtoisie* (așadar, anumite moduri de comportament la curte, *à la cour*). Cu alte cuvinte, politețea este ceva curtenesc, frumos, manierat, educat, galant și un semn de bună-creștere.

Nimeni nu îi prea consideră pe norvegieni deosebit de politicoși în sensul de a avea un comportament galant și de a folosi multe expresii diferite, potrivite fiecărei ocazii. Spunem cu dragă inimă că suedezii sunt mai politicoși decât noi. Mai politicoși, mai distinși și un pic mai rigizi, ar putea adăuga unii. Dacă facem o comparație între două țări atât de asemănătoare cultural precum Norvegia și Suedia, este evident că suedezii și-au stabilit forme de politețe înfrumusețate de o nobilime puternică și prinți francezi, prinți care au adus cu ei gusturile lor și modelele lor de la curtea franceză. Pentru că este evident că factori precum contactul cu alte culturi, istoria internă și externă împreună cu rolurile de gen, condițiile de viață, ocupațiile, clima și religia joacă un rol în formarea modelelor culturale, inclusiv a formelor de politețe. Desigur că aceste forme nu sunt statice.

A te comporta politicos este cel mai adesea un ideal. Politețea se exprimă prin ceea ce spunem și facem și cum spunem sau facem ceva. Dar politețea poate să însemne, de asemenea, să te abții de la a spune sau a face ceva. Și ceea ce este considerat politicos, educat, manierat și acceptat, poate să difere destul de mult de la o cultură la alta.

Avem nevoie de diferite coduri de politețe pentru situații diferite. Avem unele coduri pentru a ne saluta, altele

pentru vizite, pentru felul în care mâncăm și momentul când se servește masa, pentru primirea și oferirea cadourilor etc. Alegem coduri de politețe și strategii diferite pentru a comunica la discotecă, în clasă și la înmormântări. De asemenea, în familie și la locul de muncă, folosim diferite moduri de comportament și diferite expresii pentru a arăta că vrem să fim politicoși și prietenoși. Dacă purtăm o conversație cu prietenii sau necunoscuții, acest lucru influențează codurile pe care le folosim, iar genul, vârsta și statutul pot juca un rol mai mare sau mai mic.

Așadar, alegem cuvinte, expresii și forme în funcție de situație, persoanele cu care comunicăm și interacționăm, subiectul despre care vorbim și cine suntem noi înșine. Facem acest lucru în mod automat în limba maternă și în anturajul nostru, dar într-o cultură străină avem cel mai adesea probleme privind folosirea expresiilor potrivite și a gesturilor corecte sau a acțiunilor la momentul potrivit. Limbajul corpului și mimica au, de asemenea, de-a face cu politețea și impolitețea și pot fi interpretate diferit. Cât de mult te uiți la o altă persoană, la ce parte a corpului persoanei te uiți, ce faci cu mâinile, gura, nasul și așa mai departe, pot trimite anumite semnale altor oameni. Codurile de politețe nu sunt înnăscute, ci învățate în cadrul culturii în care crești. De obicei, acestea nu sunt scrise pe hârtie și nici exprimate în mod deslușit. Prin urmare, o persoană care vine din exterior poate avea dificultăți în înțelegerea politeții într-o cultură străină. Adesea, sistemele de valori și codurile de politețe sunt chiar diferite, ceea ce ne dă un sentiment de înstrăinare și ne face stângaci și nesiguri. Interpretarea greșită a

codurilor determină gradul de înțelegere și poate duce la sincope de comunicare.

Politețea depinde de așteptări, nu de ce este corect sau greșit

Cultura ne învață ceea ce este considerat politicos. Este firesc ca toți oamenii să caute aceleași semnale de politețe și prietenie ca în propria lor cultură, pentru că acelea sunt codurile pe care le cunosc. Dacă nu găsim aceleași semnale când vizităm alte țări, putem ajunge la concluzia că oamenii de acolo nu sunt politicoși. Prin urmare, pentru a înțelege ce este politicos, trebuie să ne fie onorate așteptările privind ceea ce cultura noastră ne-a învățat că este un comportament frumos și prietenos. Când percepem un comportament ca nepolitic și nepotrivit, atunci poate să fie, desigur, intenționat astfel, dar poate fi, pur și simplu, din cauză că îl percepem ca pe o încălcare a propriilor noastre așteptări culturale. În plus, sentimentul de înstrăinare și nesiguranță este de obicei reciproc: dacă simt că o persoană sau un mediu este ciudat și străin, atunci trebuie să presupun că și *eu* sunt perceput în același mod.

Cine stabilește standardele pentru ceea ce este politicos? Atunci când o persoană sau o cultură sunt considerate politicoase sau nepoliticose, putem pune întrebarea: în relație cu ce sau cu cine? Un exemplu ar fi americanul care era de părere că adesea cubanezii sunt nepoliticși. Da, asta se poate spune dacă adăugăm următoarele: pe baza așteptărilor americanilor cum că este politicos să spui *excuse me* sau *sorry* de fiecare dată când

cineva vrea să treacă pe lângă tine sau se ciocnește de tine la coadă, unii cubanezi sunt nepoliticoși. Dar când suntem oaspeți în Cuba experimentăm politețea și prietenia în alte moduri, în manieră cubaneză. Avem impresia că oamenii sunt amabili, serviabili, dornici de contact și că zâmbesc des și larg. În plus, desigur că nu se poate generaliza cu privire la cubanezi, la fel cum se întâmplă și în cazul altor popoare.

De ce vrem să fim politicoși?

Putem avea mai multe motive, atât conștiente, cât și inconștiente, pentru a ne purta politicos. De pildă, putem avea un motiv întemeiat pentru a dori să creăm o impresie bună, vrem să părem că suntem grijulii, vrem să arătăm că avem o educație bună și că nu dorim să ne facem de rușine pe noi și eventual pe părinții noștri. Un scop al politeții poate fi, de asemenea, ca relațiile cu ceilalți să funcționeze bine, ca persoana cu care interacționăm să se simtă bine, respectată și apreciată și poate ca și cealaltă persoană să reacționeze favorabil sau cu amabilitate la ceva ce dorim să realizăm. Căci dacă învățăm ceea ce este potrivit și frumos, acest lucru poate fi poarta de acces către încredere, iar cu încredere obținem o comunicare și o înțelegere mai bună. Atâta timp cât trăim și oriunde trăim, ca indivizi ne dorim să comunicăm, să funcționăm, să înțelegem și să fim înțeleși în mod corect, iar în politica internațională știm că este periculos să nu înțelegem modul de comunicare și valorile altor culturi.

Pe de altă parte, politețea nu trebuie să aibă legătură cu apropierea sau prietenia, politețea poate fi, de asemenea, un

mijloc de a crea distanță între oameni. Politețea excesivă poate duce la servilism, ironie și ridicol.

Norvegienii pot să fie informali și politicoși în același timp?

Autoarea acestei lucrări nu este în niciun fel specialistă în studii culturale, ci o persoană curioasă, cu o anumită experiență acumulată din studii, muncă și călătorii în alte țări. Principalele mele competențe multiculturale sunt date de grupuri de studenți străini cărora le-am predat la Colegiul Universitar din Volda pe parcursul a 17 ani, aproximativ 430 de studenți din 77 de țări diferite. Textele literare scrise de imigranți și copiii acestora mi-au fost, de asemenea, surse de inspirație și au dat un impuls pentru această lucrare. Faptul că am avut contacte cu oameni din alte medii și culturi m-a ajutat să fac mai multe comparații și observații decât înainte. Dar fiind norvegiancă nativă, nu este ușor să vezi și să judeci trăsăturile culturale norvegiene, cel puțin nu în mod obiectiv. Prin urmare, atunci când în cele ce urmează menționez anumite caracteristici norvegiene, comentariile pot fi percepute atât ca explicație, cât și ca auto-apărare.

Cercetătorii sunt de părere că oamenii din țările nordice au un simț pronunțat al egalității. Tradiția îndelungată a formei de guvernământ social-democratice și-a pus amprenta în Norvegia (deși individualitatea, definită drept ceva unic, există în paralel cu idealul egalității). De aceea, situațiile în care cineva încearcă să iasă în evidență și să se laude cu bogăția sau statutul său sunt adesea considerate neplăcute sau ridicole.

Probabil din aceasta cauză este nepoliticos să îi întrebi pe norvegieni cât câștigă.

În mod tradițional, norvegienii bogați și celebri devin populari atunci când arată că sunt ca toți ceilalți și că pot duce o viață de lipsuri (să umble în haine uzate, să aibă o mașină veche) - cu alte cuvinte să arate că sunt moderați din unele puncte de vedere, pentru a dovedi că sunt oameni ca toți ceilalți. Chiar și norvegienii bogați au rar servitori în casă, iar unii dintre cei mai bogați oameni din Norvegia pot chiar să meargă la pescuit și apoi să vândă peștele la debarcader. Tinerii din familiile bogate nu primesc, de obicei, tot ceea ce doresc; pot lucra la sfârșit de săptămână sau în timpul verii pentru a-și cumpăra ceva în plus.

Unii multimilionari norvegieni pot avea o cabană enormă la munte, cu cincisprezece băi, în timp ce alți multimilionari norvegieni pot avea o cabană cu WC în curte, pot umbla în hanorace vechi și pot folosi schiuri din lemn. Norvegienii desfășoară adesea activități precum zugrăvitul, cusutul, culesul fructelor de pădure și pregătirea dulceții de casă, pregătirea meselor și grădinăritul, chiar dacă au salarii mari. De aceea, nu suntem impresionați când străinii povestesc cu mândrie că nu s-au murdărit niciodată pe mâini lucrând sau că servitorii le pregătesc mâncarea.

Să fii cu picioarele pe pământ ține de imaginea noastră despre noi și idealul nostru. Suntem mândri că Regele Olav a luat (cel puțin o dată) tramvaiul în timpul crizei petrolului din anii '70. Prim-ministrul stă într-o casă dintr-un șir uniform de locuințe și se poate plimba fără gărzi de corp, copiii Familiei Regale au frecventat școli de stat împreună cu alți copii,

bisericile și clădirile publice nu arată foarte impresionant. Turiștii străini au crezut, de exemplu, de mai multe ori că Palatul Regal din Oslo este o gară. Un analist străin a susținut într-un program de televiziune cu ceva timp în urmă că simplitatea norvegiană este principalul motiv pentru care această țară mică se bucură de respect internațional și este un mediator de pace de încredere în alte părți ale lumii. Dar în ultimii ani, se poate observa că „simplitatea norvegiană” și solidaritatea sunt mai puțin evidente la grupurile vulnerabile. Și imaginea de sine a Norvegiei ca națiune iubitoare de pace este, de asemenea, interpretată astăzi ca orgoliu: că norvegienii cred că ei știu cel mai bine, că drumul norvegian ar trebui să servească drept model pentru națiuni din alte părți ale lumii.

Ideea omogenității și a egalității înseamnă că evidențierea propriei persoane sau lăudarea copiilor în fața altora nu sunt văzute cu ochi buni (deși desigur că ne putem lăuda copiii). Școala merge, de asemenea, în această direcție. Până în prezent, învățământul nu a pus mare accent pe aspectul competițional. Elevii nu primesc note în școala primară (în primii șapte ani), profesorul nu spune cu voce tare cine a fost cel mai bun la teste sau examene, iar rezultatele la examenele din învățământul superior sunt anonime.

În mod tradițional, identitatea norvegiană nu este atât de mult legată de clasa socială cât de geografie, de locul unde am crescut. O persoană care a trăit 40 de ani în Bergen va spune că este din Voss dacă acolo a crescut. Prin urmare, când noi, norvegienii, ne întâlnim cu o altă persoană, prima întrebare este adesea: „De unde ești?” De abia mai târziu vom adresa eventual întrebări despre profesie și locul de muncă, din

moment ce suntem mai puțin preocupați de statutul social al celorlalți sau de plasarea oamenilor într-un fel de ierarhie. În plus, latura materială are un statut inferior celei intelectuale în multe medii sociale.

Străinii observă repede că norvegienii au de obicei un stil informal, atât în ceea ce privește limba, cât și comportamentul, atât de informal încât alții îl pot interpreta ca un semn de impolitețe. Din moment ce noi înșine de cele mai multe ori nu folosim titluri sau grade, putem uita cât de important este acest lucru când vorbim cu oameni din alte culturi. Odată am prezentat (în limba engleză) un ambasador dintr-o altă țară unui grup de norvegieni. Cu toate că era într-un context social, a fost ofensat că am spus doar *Mister* și nu am folosit titlul înaintea numelui. Pentru *el* personal titlul și apartenența la un anumit loc de muncă erau o parte importantă a identității sale.

Să te îmbraci elegant înseamnă să arăți respect și să fii politicos cu cei cu care ești. Studenții străini se îmbracă adesea cu hainele lor cele mai frumoase la prima petrecere din Norvegia, cu costum și cravată sau cu o rochie frumoasă și pantofi cu toc înalt. Dar apoi vin, ca studenții norvegieni, în hainele de zi cu zi, chiar dacă își exprimă uimirea că norvegienii „bogați” se îmbracă atât de simplu. Este posibil ca stilul vestimentar să înceapă să se schimbe în Norvegia, dar până acum era jenant pentru o norvegiancă adultă să fie cea mai elegantă la o petrecere. „Până și prințesele din basmele norvegiene sunt cu picioarele pe pământ. Ele nu au rochii frumoase și bijuterii, iar regele este un fermier prietenos care

stă în pragul ușii și duce dorul fetelor sale”, comentează un student din România.

Stilul informal norvegian se aplică și la locul de muncă. Norvegienii din Norvegia nu sunt îmbrăcați deosebit de formal sau de frumos la serviciu, nici la locurile de muncă unde întâlnesc clienți. După felul cum sunt îmbrăcați, rar poți să-ți dai seama cine este șef și cine este angajat obișnuit. Un director de școală, un director de bancă sau un medic șef nu trebuie să vină la întâlniri sau interviuri de televiziune în taior sau costum și cravată. Străinii din Norvegia pot fi, de asemenea, foarte mirați și uneori șocați de felul în care norvegienii vorbesc cu șefii, superiorii, părinții și profesorii: un lucrător la centrala telefonică îl poate muștra pe director, o asistentă medicală îi poate aduce reproșuri unui medic din spital, o fiică poate protesta și-și poate certa tatăl, iar un student sau elev poate să nu fie de acord în mod deschis cu persoana care conferențiază sau cu profesorul. În viziunea norvegienilor, cel care nu face față unor critici sau nu acceptă punctele de vedere ale altora nu este un șef sau un profesor bun.

Rareori găsim indicații ale statului în formulele de salut sau în formulele de adresare, indiferent că vorbim cu un șef, pastor, funcționar sau profesor (singurele excepții sunt Familia Regală și președintele Parlamentului când se află în sala de plen). Acum cea mai uzuală formulă de adresare este să spui *du [tu]* tuturor și în cele mai multe cazuri folosim prenumele persoanei sau ambele nume. Nu se obișnuiește să se folosească titluri. Folosirea formelor speciale de politețe și de adresare față de diverse autorități ar fi văzută ca servilism, care este incompatibil cu idealul de egalitate. Nu se tolerează ca șefii să

își controleze și să-și supravegheze angajații sau să le dea ordine la locul de muncă (în afară de sistemul militar), pentru că o autoritate nu trebuie să fie autoritară. Nu este suficient ca șeful să fie competent din punct de vedere profesional, un șef bun trebuie să fie, de asemenea, capabil să asculte, să arate înțelegere, să accepte sfaturi, să construiască o echipă, să rezolve conflicte, să comunice și să coopereze bine cu angajații. Un muncitor german dintr-o fabrică spune despre stilul de lucru din Norvegia și din țările nordice: „Un angajator nordic delegă munca - și responsabilitatea - muncitorilor, fără să îi controleze în permanență. Muncitorilor norvegieni li se dă răspunderea pentru propria muncă, ceea ce duce la satisfacție la locul de muncă.”

Fără a fi efectuat studii de teren de orice natură, sunt de părere că acele culturi cu structuri sociale „orizontale”, ca în Norvegia, au nevoie de coduri de politețe mai puține și mai puțin diferențiate decât culturile „verticale”, bazate pe o ierarhie distinctă. Norvegienilor le place să creadă că nu au deosebiri clare de clasă și ierarhii, cel puțin la suprafață, dar că toți sunt egali și ar trebui să fie tratați și să li se vorbească de la egal la egal. Prin urmare, persoanele care vin din exterior pot avea dificultăți în a înțelege cum funcționează sistemul.

Culturi „calde” și „reci”

Într-o cultură străină, necunoașterea convențiilor sociale poate fi cu ușurință o sursă de neînțelegeri, nefericire și poate chiar da naștere sentimentului de discriminare. În general, norvegienii îi salută pe toți cu *hei* [bună], *god dag* [bună ziua] sau (*go'*) *morn* [bună dimineața]. Unii studenți, mai ales din

țările din America Latină și Africa au înțeles greșit acest tip rapid de salut norvegian. După o seară agreabilă împreună cu studenții norvegieni, sunt dezamăgiți în ziua următoare când norvegienii îi salută doar cu un *hei* rapid, continuându-și drumul. Unora li se pare greu de înțeles și își imaginează că studenții norvegieni îi tratează astfel pentru că sunt străini sau pentru că norvegienii nu îi plac. Prin urmare, studenților străini trebuie să li se explice că *hei* nu este nici nepoliticos nici distant *pentru norvegieni*, ci pur și simplu cea mai obișnuită formulă de salut norvegiană - doar un semn de politețe uzuală. Acești studenți provin din culturi în care când întâlnești pe cineva cunoscut schimbi câteva cuvinte. Printre altele, acesta este un motiv de a caracteriza o cultură ca fiind „caldă”, spre deosebire de cea norvegiană, care este „rece”.

În timpul unei călătorii de lucru într-o țară africană cu câțiva ani în urmă, am experimentat salutul dintr-o astfel de „cultură caldă”. Am vizitat 15-20 de gospodării, însoțită de un localnic. Când ajungeam la o casă, eram întâmpinați la ușă de un membru al familiei și de fiecare dată avea loc o conversație de câteva minute. Era ceva de genul: *Ce mai faceți?* - *Sunt bine, mulțumesc, dumneavoastră ce mai faceți?* - *Bine, mulțumesc, ce mai face soția dumneavoastră?* - *Bine, mulțumesc, și soția dumneavoastră?* - *mama dumneavoastră, fiul dumneavoastră* etc. Tot timpul răspunsul era *bine, mulțumesc*, deși într-unul dintre apartamente era o mamă în vârstă pe patul de moarte. Cum eram obișnuită cu formulele de salut norvegiene, acest lucru îmi părea destul de superficial și inutil. Răspunsurile veneau automat și nu erau sincere, totul era, să spun așa, o pierdere de timp. Dar trebuie să adaug ceva

important; era o pierdere de timp *pentru modul meu de gândire*. Pe baza așteptărilor *mele* privind formulele de salut, cât timp să petreci și ce cuvinte să folosești, acest lucru nu avea nicio valoare deosebită. Pentru mine, acest mod de salut nu reprezenta o cultură „caldă”, dar pentru cele două persoane din ușă era un salut prietenos, plin de semnificație, un mod politic de a intra în contact. Era o modalitate de a face o conversație să avanseze - cam la fel cum noi, norvegienii, vorbim despre vreme. Întrebarea este: putem vorbi în vreun fel obiectiv despre culturi „calde” și „rece”?

Cuvintele simple - fraze goale, ifose sau politețe?

Când vizităm sau locuim în alte țări, ne pot lipsi cuvintele și expresiile mărunte care să arate că suntem politicoși. Un francez va fi de părere că persoanele care nu spun *bon appetit* înainte să înceapă să mănânce nu sunt neapărat binecrescute, nici o persoană care își face loc printre alții fără să spună *pardon*, chiar dacă este în sufrageria casei, pentru a exagera situația. Și sunt cu siguranță mai multe motive pentru care oamenii de afaceri francezi pot susține că managerii de companii nordici sunt eficienți, dar nestilați. Americanii au arătat că norvegienii pot părăsi un grup de oameni care stau și vorbesc, fără a spune *excuse me*, iar englezii sunt de părere că norvegienii sunt egocentrici. Pentru că atunci când suntem întrebați: *Ce mai faci?*, adesea vorbim la nesfârșit despre noi înșine, fără a întreba la rândul nostru *și tu ce mai faci?* Și lista poate continua.

„Chiar crezi asta”?

Mai mulți imigranți arată că norvegienii nu au obiceiul să exagereze cu expresiile de politețe. Dacă spun și fac ceva prietenește, atunci acel lucru trebuie să fie autentic și cu intenție. În caz contrar, nu se deranjează. Scrisorile norvegiene de afaceri sunt un exemplu. Când norvegienii poartă o astfel de corespondență, este de obicei cu oameni pe care nu îi cunosc personal; în orice caz, situația nu este una personală. În timp ce în limba engleză se începe întotdeauna cu *Dear Sir / Madam*, scrisorile norvegiene de afaceri omit cuvinte precum *dragă*, întrucât nu avem o relație apropiată cu destinatarul în acest context. De asemenea, când ne adresăm oamenilor, folosim rar în ziua de azi *doamnă* și *domnule*. Dacă le folosim, efectul este adesea unul comic: „Mai dorește madam cafea?” Cuvântul *madam* în norvegiană este asociat cu o femeie durdulie, mai în vârstă și oarecum dominatoare. *Domnul* cu articol hotărât este efectiv sinonim cu Hristos sau Dumnezeu. O glumă clasică de la orele de franceză de la școală este să traduci: *Je vais aller à Paris pour chercher le Monsieur qui habite là* astfel: Voi merge la Paris să-l caut pe Domnul care locuiește acolo.

În comparație cu alte culturi, este cu siguranță adevărat, după cum susțin mulți imigranți, că norvegienii au relativ puține cuvinte speciale pentru a exprima prietenia și politețea. Dar norvegienii au o serie de expresii care nu se găsesc în alte culturi, de exemplu: *takk for maten* [mulțumesc pentru masă] (expresie folosită când te ridici de la masă). Atunci gazda răspunde: *vel bekomme* [să vă fie de bine] (sper că v-a căzut bine mâncarea). Atunci când un oaspete pleacă acasă, este frumos să-i spună gazdei *takk for meg, takk for i kveld* [vă

mulțumesc în numele meu, vă mulțumesc pentru această seară, cu sensul vă mulțumesc pentru o seară minunată], iar celorlalți invitați le poate spune takk for laget [mulțumesc pentru companie]. Data următoare când oaspetele și gazda se întâlnesc, se obișnuiește să se spună takk for sist [mulțumesc pentru ultima dată, cu sensul mă bucur să vă revăd]. În unele locuri, oamenii mai în vârstă spun (Gud vel-) signe maten [(Dumnezeu) să binecuvânteze masa] sau signe arbeidet [să binecuvânteze munca] când dau peste cineva care mănâncă sau lucrează. Și în fiecare zi, elevii și profesorii își spun unii altora takk for i dag [mulțumesc pentru astăzi]. (Norvegiana, ca și alte limbi, poate, de asemenea, exprima politețea în mod indirect: “Kunne jeg få snakke litt med deg? [Aș putea să vorbesc puțin cu tine?]”)

Norvegienii au o îndelungată tradiție de a folosi aceste „vorbe de mulțumire” tipice, dar așa cum arată mulți, sunt sceptici la altele noi, mai ales când par să se distanțeze de ceea ce li se pare autentic. Mai ales dacă expresiile provin din cultura americană, tindem să le considerăm fraze goale, superficiale, aflate la granița cu minciuna sau naivitatea. *Nice to meet you*, spun americanii când întâlnesc pe cineva pentru prima oară. „Ei bine”, se gândesc norvegienii, „cum pot spune asta, nu ne cunosc deloc la urma urmei.” Dacă norvegienii intenționează să spună ceva, acel ceva trebuie să aibă sens, așa că poate dura un timp până ne familiarizăm cu noi expresii de politețe. Dar am început să facem acest lucru, iar culturile urbane sunt primele care ne arată calea. Astăzi este cu totul obișnuit ca personalul din magazine să răspundă la expresia clientului *takk for hjelpen* [mulțumesc pentru ajutor] cu bare

hyggelig [cu plăcere] și să salute la sfârșit cu *ha en fin dag* [o zi frumoasă]. În prezent, această formă de politețe se răspândește rapid, inclusiv în Norvegia rurală. *God helg* [Week-end plăcut] este de mult acceptat. Dar acum și persoanele din magazinele rurale au început să spună *ha en fin dag*. Unora le displace și o consideră o expresie inutilă și cvasi-intimă; pot chiar gândi: „Nu are nicio legătură cu tine!” sau „Sunt doar niște vorbe goale ale cuiva care ne vrea banii.” De asemenea, avem sentimentul de cvasi-interes sau pur și simplu falsitate când agenții de vânzări din telemarketing ne folosesc prenumele și întrebă *hvordan har du det?* [ce mai faci?], fără a ne fi întâlnit vreodată. Presupunem imediat că motivul agentului de vânzări de a stabili un ton „prietenos” este pentru a ne face dispuși să cumpărăm. De obicei, funcționează invers. Cei mai mulți norvegieni sunt deranjați de o astfel de cvasi-prietenie, iar unii pur și simplu închid telefonul.

Deși noi, norvegienii, am început în ultimii zece ani să „ne atingem unul pe celălalt”, încă nu se obișnuiește să îmbrățișăm sau să pupăm persoane care sunt doar cunoștințe; facem acest lucru doar cu persoane pe care chiar le iubim sau care ne sunt apropiate. Și când binevoim să le îmbrățișăm, este mai mult decât suficientă o îmbrățișare pe o singură parte a corpului! Se obișnuiește să dăm mâna când suntem prezentați cuiva, când suntem primiți în calitate de invitați și când mulțumim pentru o seară petrecută împreună. În ultima vreme, a devenit aparent la modă ca tinerii norvegieni să dea mâna când se întâlnesc cu prietenii. Acest lucru poate fi explicat prin contactul cu imigranții și faptul că tinerii norvegieni văd multe filme și videoclipuri străine.

Am menționat deja că norvegienii nu spun atât de des *unnskyld* [scuze]. Putem spune și *om forlatelse* [iertare] și *tilgi meg* [iartă-mă], care de fapt sunt forme de exprimare religioase (iartă-ne nouă greșelile noastre, iartă-ne păcatele). Creștinii protestanți, după cum se știe, nu ajung în Rai pe baza faptelor bune, ci prin compasiune și iertare. Ne putem imagina că arătarea compasiunii în locul unei răzbunări sângeroase nu era ceva ușor de practicat pentru vikingi atunci când a fost introdus creștinismul în urmă cu 1000 de ani. Viziunea asupra omului în această religie implică acceptarea faptului că oamenii fac mereu greșeli și au lipsuri și, prin urmare, au nevoie de iertare. Un scriitor musulman a spus odată că sunt norocoși acei creștini care au această caracteristică în religia lor. El a susținut că arătarea compasiunii și iertarea oamenilor care își recunosc greșeala sunt, prin urmare, mai larg acceptate în culturile creștine.

În ziua de azi există o inflație de scuze în public în Norvegia: Biserica, prim-ministrul și alți miniștri și politicieni, șefi și angajați publici au obiceiul de a-și cere scuze și a cere înțelegere din partea oamenilor - pentru greșelile făcute în societatea norvegiană la un moment dat din trecut. Recunoașterea greșelilor înseamnă, de obicei, pentru norvegieni că nu își pierd reputația, conform accepțiunii asiatice. Șefii și miniștrii cer și primesc compasiune și iertare din nou și din nou, iar editorii de ziare și jurnaliștii cu simț de răspundere pot, de asemenea, oferi o listă lungă de gafe. Poate părea aproape ca și cum poporul norvegian simte mai multă încredere și simpatie când autoritățile arată că sunt supuse greșelii, pentru că de fapt nu așteptăm din partea conducătorilor

și a politicienilor să aibă un cod moral și integritate superioare celorlalți din societate. „La urma urmei, sunt doar oameni”, spunem noi.

Propriul bagaj cultural se descoperă cel mai ușor când întâlnești străini

Cei mai mulți norvegieni se așteaptă ca sectorul public să fie pregătit să acorde asistență în diverse moduri oricând au nevoie. Unii vor spune că norvegienii sunt destul de privilegiați - și pretențioși, pentru că sunt adesea bine informați cu privire la drepturile pe care le au și simt tot timpul că municipalitatea și statul „trebuie să își asume partea de răspundere”.

În contextul unei vizite de predare la o universitate dintr-un oraș est-european, m-am dus într-o seară în oraș cu un grup de studenți pentru a lua cina. Străzile erau întunecate pentru că era scump curentul electric, așa că nu existau lumini stradale și lumini în vitrinele magazinelor. Dintr-o dată, o studentă s-a împiedicat într-o groapă de pe stradă. Groapa era de jumătate de metru adâncime și nu era împrejmuțată în niciun fel, deși era întuneric. Eu am fost indignată, chiar dacă fata a putut să plece singură de acolo după o vreme. În mintea mea norvegiană a apărut imediat întrebarea: cine poartă răspunderea? În timp ce mă gândeam la administrația drumurilor, consiliul local, stat, asigurări și despăgubiri, studenții bulgari au răspuns: „Desigur că noi suntem responsabili, noi suntem cei care mergem pe stradă.”

Lipsa cunoașterii limbii este, probabil, cauza majorității neînțelegerilor, dar și când imigranții înțeleg foarte bine cuvintele norvegiene - ca să spunem așa, mai bine decât

norvegienii - lucrurile tot pot să meargă prost. Limba norvegiană are multe cuvinte împrumutate din germană sau cuvinte care au fost traduse direct din germană; din acest motiv, nemții învață repede norvegiană, dar și pentru că norvegiana și germana fac parte din aceeași familie de limbi. Cu toate acestea, se poate întâmpla ca împrumuturile germane să-și schimbe sensul în norvegiană. Un astfel de cuvânt este *middag* [cină], care ad litteram înseamnă *midt på dagen* [la mijlocul zilei]. Cuvântul este folosit, de asemenea, cu referire la masa care, în comunitatea rurală tradițională, era servită la mijlocul zilei. Astăzi, fetele și femeile norvegiene studiază și lucrează în afara casei, așa că acum nimeni nu-și așteaptă soțul acasă cu o masă caldă la mijlocul zilei. De fapt, cele mai multe locuri de muncă de azi au o pauză de prânz de doar jumătate de oră, iar prânzul este servit la locul de muncă. Prin urmare, cea mai obișnuită situație este ca familiile norvegiene să ia cina caldă după programul de lucru, între orele 16 și 18, și nu la mijlocul zilei. Dar cu toate acestea, am păstrat cuvântul *middag*.

O familie germană, care vorbește fluent limba norvegiană, a invitat un cuplu norvegian la *middagsmat* (*Mittagessen* - masă servită între orele 12 și 14 în Germania). Aveau mâncarea caldă gata pregătită între orele 12 și 13, dar norvegienii nu au venit decât la ora 16, fiind foarte mulțumiți de ei înșiși în timp ce au spus: „Am terminat serviciul atât de devreme încât am avut timp să spălăm mașina pe drum încoace.” Cuplul german nu a spus nimic, dar a considerat că aceasta era culmea grosolăniei, în timp ce cuplul norvegian în

mod firesc nu și-a cerut scuze că a ajuns la cină de abia la ora 16.

Mulți norvegieni se mândresc că „spun lucrurilor pe nume”, abordând direct o anumită chestiune, spunând exact ce vor să spună fără ambiguități. Pentru cei mai mulți norvegieni, nu este nepolitic să întrebe de toaletă sau WC. Noi credem, de exemplu, că americanii ascund sensul când se referă la toaletă, dar spun *bathroom* (sală de baie) sau *restroom* (sală de odihnă). Un norvegian care nu era familiarizat cu acest eufemism, a venit la New York și a fost luat cu mașina de la aeroport de prieteni americani. Ei au întrebat: “Do you want to go to the restroom?”, la care el le-a răspuns: “No thank you, I can do it in the car”.

Ce este un răspuns politic negativ?

Să susții că norvegienii pot spune *nei* [*nu*] doar într-un *singur* fel și anume folosind cuvântul *nei* înseamnă, desigur, să generalizezi. Când suntem politicoși, spunem de multe ori *nei* [*nu*], *dessverre* [*din păcate, nu*], dar avem dificultăți în înțelegerea unui *nei* politic, când nu este folosit cuvântul *nei*. Norvegienii care lucrează în străinătate vin acasă și spun că nu poți să te încrezi în oamenii de acolo; ei promet ceva, dar nu își țin cuvântul. Limbajul corpului, expresiile idiomatice care indică politețe și poate respect și bunăvoință față de invitați din alte țări pot face ca răspunsurile să pară neclare și misterioase – pentru norvegieni – deși răspunsurile sunt în mod evident corecte, politicoase și suficient de clare pentru „nativi”.

Îmi amintesc prea bine o astfel de interpretare eronată. Am fost implicată în anii '90 într-un proiect al Crucii Roșii în

Senegal, în Africa de Vest, unde trebuia, printre altele, să cumpăr o bucată de pământ. Un senegalez m-a însoțit prin țară. Este o poveste destul de lungă, dar în cele din urmă am primit un pont despre o familie care avea pământ la periferia capitalei Dakar. Ne-am întâlnit cu soțul pe teren și i-am arătat schițele clădirii, explicându-i ce doream. El aproba mereu din cap ceea ce spuneam noi. În cele din urmă, a zâmbit și a spus în franceză că a fost o onoare să vândă pământ acestei organizații care a făcut atât de mult bine în Senegal și în restul lumii și și-a exprimat speranța ca acea clădire să fie așa cum o planificasem. Am dat mâna și am plecat, simțindu-mă ușurată că găsisem terenul, pentru că trebuia să plec câteva zile mai târziu. Dar senegalezul cu care eram, a spus că *nu* făcusem rost de niciun teren, ceea ce nu puteam înțelege deloc. Stresată cum eram, voiam să mă port ca o norvegiancă și să merg înapoi să întreb: „Este răspunsul da sau nu?” Dar senegalezul a spus hotărât că răspunsul era negativ. Nu am avut de ales decât să căutăm în continuare.

Totul era confuz. Înțelegeam fiecare cuvânt din scurta conversație, dar limba înseamnă mai mult decât cuvinte. Nu am putut să decodez latura non-verbală - intonația, pauzele, limbajul corpului privind ochii, mâinile, mișcările, mimica și tot ce era exprimat prin politețea lui și interacțiunea dintre acel bărbat și noi, cei doi cumpărători, în situația dată. Cu alte cuvinte, nu l-am putut „citi” pe acest om politic dintr-o cultură străină, chiar dacă i-am înțeles cuvintele. A interpreta un *nu* politic prin toate semnalele implicite este, probabil, cel mai complicat act de limbaj cu care se confruntă un străin. Și cum m-a interpretat el pe mine, partea adversă, doar el știe.

Poate este pur și simplu situația în care, în interacțiunea cu alți oameni, este imposibil să nu comunicăm, deoarece indiferent ce fac sau nu fac, dacă spun ceva sau tac, acest lucru poate exprima ceva despre mine.

Când străinii, în mod politicos, nu includ un *nu* clar în răspunsurile lor la întrebările noastre, poate fi o formă de politețe pe care norvegienii nu o prea apreciază. Dacă întrebăm un vietnamez sau un egiptean direcția spre un anumit loc, iar respectivul nu cunoaște drumul, tot încearcă să ajute pe cât posibil. În cultura lor, este nepolitic să nu încerci, mai ales când este vorba despre străini, pentru că aceștia sunt oaspeți în țară și trebuie tratați cu amabilitate. Acest tip de politețe te-ar putea duce în partea greșită a orașului. De aceea, printre primele lucruri pe care ar trebui să le învețe imigranții în Norvegia, este acela de a exprima un explicit *ja (gjærne)* [*da, (cu plăcere)*] sau *nei (dessverre)* [*nu, (din păcate)*], atunci când răspund la întrebări și invitații. În caz contrar, riscă să-și facă dușmani sau să dobândească reputația că nu sunt de încredere.

Politețea în stil norvegian poate fi impolitețe pentru alții

Să te aștepți la un răspuns direct - pentru norvegieni - poate duce la o sumedie de lucruri. De exemplu, poate duce la situația în care locuitorii din Sunnmøre aproape îi omoară pe asiatici - cu mâncare. Mama mea, care niciodată nu a expediat niciun vânzător de bilete de loterie fără să-i dea mâncare și cafea, a primit odată vizita unui domn din Coreea. Evident, trebuia să fie așezat la masă să servească cina, cât mai multă mâncare, pentru că voia să-i arate că este binevenit. A tot trimis

platourile cu mâncare pentru ca domnul să se servească, iar domnul s-a servit de fiecare dată. Dacă ați cunoscut până acum casnice mai în vârstă din Sunnmøre, care aproape că bagă mâncarea pe gât oaspeților și îi roagă să mai ia, înțelegeți situația. După rundele obișnuite, plus două-trei runde suplimentare, un norvegian poate spune *nei, takk* [*nu, mulțumesc*], politicos și limpede, iar în cele din urmă i se respectă hotărârea. În Asia, pe de altă parte, în multe locuri este politicos să te servești atâta timp cât ți se oferă mâncare, dar o gazdă obișnuiește să-și urmărească oaspeții cu atenție și se oprește la timp. Mama era bucuroasă că îi plăcea mâncarea, dar la sfârșit s-a gândit: „bietul om, trebuie că era lihnit de foame”. Oaspetele se gândea fără îndoială: „Acum trebuie să se oprească, acum trebuie să înțeleagă că este de ajuns.” Mama mea și-a urmărit, de asemenea, oaspetele, pentru că l-a întrebat dacă voia să tragă un pui de somn după cină, ofertă pe care acesta a acceptat-o cu bucurie.

În Norvegia, este politicos să bați la ușă înainte de a intra într-un birou. În cursul celor 17 ani în care le-am predat studenților străini, mi s-a întâmplat de mai multe ori ca unii dintre ei să dea buzna în biroul meu fără să bată. Ce impolitețe, ce lipsă de maniere, este primul nostru gând - în caz că nu ne putem gândi la alte motive. În mai multe țări africane se întâmplă efectiv ca numai hoții să bată la ușă. Bat ca să audă dacă este cineva acasă. Așadar, când a trebuit tradusă Biblia în unele limbi africane, Iisus nu putea fi făcut să spună: „Iată, stau la ușă și *bat*”, ci „Iată, stau la ușă și *strig*.”

Să cureți în urma ta înseamnă să ai bune maniere și așa îi educăm pe copiii noștri să facă. De obicei, nu există nimeni

în Norvegia care să fie responsabil de măturat și curățatul străzilor și al parcurilor în timpul nopții, așa cum se face în multe alte țări. Mai mult decât atât, norvegienii nu sunt obișnuiți să aibă servitori în casă, iar la cantinele de la servicii și de la școală, se așteaptă să lăsăm masa curată în urma noastră. Dar uneori, bunele noastre obiceiuri pot duce la neplăceri; la cantina de la o universitate din Bulgaria, o femeie în vârstă se lupta cu niște tăvi cu pahare și farfurii. Părea foarte obosită, așa că în felul meu tipic norvegian am insistat să îndepărtez personal ceștile și farfuriile pe care le folosisem, dar studenții au protestat: „Dacă faceți asta, își va pierde locul de muncă.”

Nivelul salarial din Norvegia și ideea egalității sociale pot fi motivul pentru care norvegienii care vizitează alte țări pot părea nepoliticoși fără să-și dea seama. Noi nu stăm să ne gândim că salariile hamalilor și ale personalului de curățenie din hoteluri pot fi foarte mici și că pot fi calculate presupunându-se că oaspeții oferă bacșiș. Norvegienii pot fi considerați zgârciți și nepoliticoși când nu își amintesc să dea bani pentru tot felul de servicii, doar pentru că nu suntem obișnuiți să facem acest lucru în țara natală.

Pentru oferirea și primirea de cadouri și ajutor există, de asemenea, coduri culturale. Celor mai mulți norvegieni nu le place să rămână datori, așa că atunci când primim un cadou sau ajutor, avem grijă să răsplătim acest gest cât mai curând posibil. Multora dintre noi nu ne place să împrumutăm bani, dar dacă o facem, avem grijă să plătim înapoi, chiar dacă este vorba de o sumă atât de mică precum 20 coroane și chiar când ne-am împrumutat de la oameni bogați.

Atunci când norvegienii oferă cuiva un cadou, nu este atât de important dacă este mare sau scump, cel mai important este să se potrivească gustului și valorilor destinatarului. Un student chinez a spus odată: „Când norvegienii trebuie să ofere un cadou, petrec secole pentru a afla ce se potrivește persoanei în cauză, în ceea ce privește culoarea, materialul și stilul. Când mă întorc în China, eu voi lua cu mine 20 de păpuși îmbrăcate în costum național norvegian. Le dau tuturor de pe stradă același cadou, pentru că gestul contează.” În Norvegia, este oarecum nepolitic să nu deschizi cadoul cât timp oaspeții sunt încă în vizită, întrucât acest lucru poate fi interpretat ca nerecunoștință, că nu apreciezi ce ai primit. Dar un asiatic politic nu deschide niciodată cadoul când este de față cel care l-a oferit, pentru că oaspetele este mai important decât cadoul. Potrivit studenților chinezi, norvegienii îl pot pune pe cel care oferă cadoul într-o situație stânjenitoare dacă deschid cadoul astfel încât să îl vadă toți. Dacă au oferit un cadou mic sau ieftin, chinezii în cauză se vor rușina. Ei explică situația prin faptul că este rușinos să fii sărac în China, iar un cadou ieftin poate indica acest lucru în țara lor natală. Unii imigranți cred că norvegienii sunt nepoliticoși atunci când nu primesc cadoul cu ambele mâini, iar un student din Tunisia a spus că norvegienii tind să exagereze când primesc ceva: „Mulțumesc întruna și tot spun cât de frumos este cadoul - ca și cum ar fi uimiți că aş putea oferi un asemenea cadou!”

Este nepolitic să refuzi cadouri, dar în Norvegia poate fi necesar. În locurile de muncă publice nu este permis să primești cadouri care depășesc o anumită valoare, pentru că darurile pot influența deciziile care îl privesc pe cel care oferă

sau familia acestuia. Nu se obișnuiește ca patronii să dea ceva angajaților, deoarece toți primesc salariu și este de la sine înțeles să îți faci treaba bine și să oferi servicii de calitate. În plus, cadourile pot fi interpretate ca „mită” (corupție) - că cel care oferă dorește să obțină beneficii de la destinatar.

Norvegienii sunt mirați, de exemplu, când iranienii se bat la restaurant pentru achitarea notei de plată pentru toți cei care au ieșit să ia masa împreună. Ca regulă, noi plătim pentru propria mâncare, cu excepția cazului când ceilalți sunt membri de familie apropiați. Acest lucru se aplică atât femeilor, cât și bărbaților. Când norvegienii primesc o notă de plată comună la masa de la restaurant, își scot un stilou și hârtie și împart nota până la ultima coroană. Totuși, acest gest nu este perceput ca zgârcenie, ci mai degrabă ca semn de independență. Vrem să ne descurcăm singuri și să nu fim datori nimănui cu nimic. Norvegienilor le place desigur ca prietenii și cunoștințele să le facă cinste cu o cafea sau cu o masă la restaurant - dar cu un motiv, iar atunci de preferință ar trebui precizat dinainte, în mod clar, că este o invitație. Dacă sunt adulți și au un loc de muncă, norvegienilor nu le va plăcea în mod normal să le facă cineva cinste cu prea mult, decât dacă este vorba de membrii apropiați ai familiei. Ne simțim ca o povară financiară, simțim că suntem nepoliticoși sau că ne lipsește libertatea dacă cineva ne face cinste atât cu cina la restaurant, apoi cu bilete la teatru, la concert, pentru tren etc. Am insista să ni se permită să facem exact același lucru ulterior, pentru că nu ne place sentimentul de a fi „cumpărați” sau de a datora ceva cuiva.

Am menționat anterior faptul că se dorește a fi o formă de politețe atunci când norvegienii nu se laudă, nu ies în

evidență. Dar a părea cuviincioși și neînsemnați în alte țări nu funcționează întotdeauna după cum ne-am aștepta. Un ministru norvegian care a mers în Japonia a avut-o ca interpret pe o fostă studentă japoneză de la Colegiul Universitar din Volda. Într-un discurs adresat politicianilor japonezi, ministrul norvegian s-a prezentat cu: „Sunt format în linii mari doar la Școala de Duminică.” Studenta japoneză știa ce înseamnă Școala de Duminică și a înțeles că ministrul - în manieră norvegiană - voia ca prin aceasta să nu iasă în evidență, ci să dea impresia că este un om din popor. Studenta s-a abținut să traducă această propoziție în japoneză, pentru că o astfel de exprimare nu ar fi creat încredere și respect la japonezi, ci dimpotrivă.

„Dacă vreți să aveți probleme în Norvegia, atunci întârziați!” le spun studenților mei străini. Norvegienii cred că a veni cu întârziere la diferite tipuri de ședințe și întâlniri, la cursuri și mai ales când ești invitat la cină înseamnă nepăsare și impolitețe (deși este perfect în regulă să vii după ora convenită la petrecerile studentești). De asemenea, șefii, politicienii și mai ales membrii Familiei Regale vin punctual la întâlniri și evenimente. Cunoaștem expresia “When in Rome, do as the Romans do”, dar codurile de politețe sunt formate adesea din legi nescrise. Norvegienii care sunt invitați la cină la o familie de francezi, vin prin urmare punctual, așa cum este obiceiul în Norvegia, dar politețea pentru francezi înseamnă în această situație să vină cu 20 de minute după ora convenită. Propriile idealuri culturale și codurile de politețe pot fi cu greu ignorate chiar și atunci când trăim într-o cultură despre care știm că are alte obiceiuri. Sora mea, care a locuit timp de 26 de ani într-o

țară din sudul Europei, a fost la fel de mulți ani indignată că oamenii nu respectă întâlnirile și nu vin la timp când sunt invitați undeva. Pentru că atunci când ea invită oaspeții la cină la ora 20, ei vin de abia la ora 22. Ea și soțul ei sunt, de obicei, invitați la cină la ora 20, iar sora mea insistă să ajungă punctual, deși gazdele ar putea fi la supermarket sau la duș atunci când sosesc. De fiecare dată se enervează!

Studenții străini și imigranții vorbesc frumos despre comportamentul norvegian

În eseuri și alte lucrări scrise ale studenților străini și ale imigranților, este interesant să vezi ce trăsături, atitudini și valori simt aceștia că sunt caracteristice pentru poporul norvegian. În această relatare, exemplele pot servi ca fundal și explicație pentru impolitețea sau politețea norvegienilor în sens larg.

Mulți au observat că norvegienii își sărbătoresc ziua de naștere (nu onomastica), că Ajunul Crăciunului și Ziua națională sunt zile deosebit de importante, „că folosesc foarte multă energie electrică, că plătesc multe taxe și că au o credință de nezdruccinat că dialogul poate rezolva orice fel de conflict.” Norvegienii sunt, în general, puțin preocupați de concurență, dar se tem de pierderea dreptului de a dispune liber de soarta lor și sunt neîncrezători în centralizare. Oamenii din această țară se plâng mult, chiar dacă cred că Norvegia este cea mai bună țară în care poți locui. Este tipic norvegian să ai o cabană la mare sau la munte, să citești ziare oriunde mergi, să te descălți când mergi în vizită, să mănânci cartofi, să bei lapte și multă cafea, să mănânci müsli la micul dejun și terci de ovăz

sâmbăta și să ai grijă de dinți. Când pot, norvegienii stau la soare și merg în vacanță în țările calde. Ei se tem să nu devină obezi, „așa că atât oamenii, cât și câinii fac jogging”. Toți cei care vor au dreptul să culeagă fructe de pădure și ciuperci, să se scalde și să facă drumeții inclusiv în locurile care aparțin unor familii și ferme private. Aici sunt reguli stricte privind consumul de alcool la volan, dar nu și la petreceri. Norvegienii nativi vorbesc rar despre religie și nici pastorii nu citesc din Biblie pe autobuz („de ce au norvegienii liber duminica dacă totuși nu merg la biserică?”) Oamenii din Norvegia sunt mândri de sporturile de iarnă, de natură și de aerul curat, „sunt iubitori de pace pentru că acordă Premiul Nobel pentru pace” și oferă mulți bani pentru diverse campanii de strângere de fonduri.

Femeile și bărbații norvegieni nu strigă și nu se ceartă niciodată pe stradă (decât dacă sunt beți) și vorbesc rar cu persoanele necunoscute. Un student român a scris într-un eseu: „Acum mi-e mult mai bine aici, în Norvegia, pentru că acum și eu am devenit asocial. (...) Asiaticii și norvegienii sunt la fel de rezervați, ceea ce înseamnă că nu va exista niciun fel de contact între ei.” Mulți au observat că norvegienii se poartă cu totul altfel de îndată ce ies în pădure și merg pe câmpuri în zone nepopulate. Atunci se salută cu toți cei pe care îi întâlnesc și pot chiar să se oprească să converseze cu persoane total necunoscute.

Faptul că norvegienii au o legătură specială cu natura este o impresie cu care rămân mulți străini după doar o scurtă perioadă de timp în Norvegia. Un student englez are următoarea interpretare: „Norvegienii Nansen și Amundsen au

fost primii care au ajuns la Polul Nord și la Polul Sud, nu persoane provenind din „superputerea” Anglia. Acești exploratori polari sunt idealuri și modele și dacă norvegienii și norvegiencele nu fac duminica drumeții, se simt cu conștiința încărcată. Ei se simt cel mai bine atunci când merg pe munte, în drumeții periculoase și când în cele din urmă vin acasă, norvegienii trebuie să fie, de preferință, uzi, înfrigurați și înfomețați.” Unui student din Venezuela îi vine greu să înțeleagă de ce norvegienii „urcă mai mulți kilometri pe munte doar pentru a găsi stânci și iarbă. Aceștia preferă să fie singuri în vârful muntelui și își iau cu ei de acasă pachetul de mâncare și ceva de băut”.

Întrucât Norvegia are o coastă lungă la Marea Nordului, vremea se schimbă rapid. Pentru fermieri și pescari, temperatura, precipitațiile și vântul au o mare însemnătate, iar când norvegienii trebuie să planifice activități în aer liber, este esențial să știe cum va fi vremea. Vremea este un subiect de discuție sigur, apolitic și necontroversat, ceva ce toți au în comun. O studentă din Thailanda a observat că norvegienii încep adesea o conversație făcând referire la vreme - cum este vremea acum în comparație cu ieri sau anul trecut pe vremea aceasta și cum va fi diseară și mâine. Ea a continuat: „Multe romane norvegiene descriu natura și vremea, iar prognoza meteo de la radio și televizor este deosebit de importantă pentru norvegieni. Ei verifică prognoza de mai multe ori pe zi, iar unii țin chiar jurnale cu detalii despre temperatură și precipitații. În Thailanda nu vorbim niciodată despre vreme, pentru că tot timpul este vreme frumoasă, dar în Norvegia chiar și *eu* am început să mă gândesc la vânt și temperatură. Într-o zi

am întrebat-o pe mama la telefon cum este vremea în Thailanda. Ei i-a fost, probabil, teamă că se apropie o furtună și a întrebat: „Știi tu ceva ce eu nu știu?”

Mulți imigranți se plâng de vremea ploioasă, iar unii au impresia că „toți norvegienii poartă geacă cu glugă și că până și copiii mici au câte o umbrelă.” Un student turc, care preferă să stea înăuntru când temperatura este sub zece grade, scrie: „copiii norvegieni se joacă afară, în ploaie și furtună, femeile și bărbații norvegieni fac jogging și când este zăpadă pe drum și fac drumetii indiferent de vreme. Chiar și femeile gravide, femeile și bărbații de peste 80 de ani și copiii de 4 ani pot merge în plimbări lungi cu schiurile!”

Unii imigranți au din țara natală obiceiul de a încheia ziua sau săptămâna de lucru la o bere cu colegii, imediat după programul de muncă. Norvegienii nativi pot fi considerați ca fiind rezervați din punct de vedere social când nu dau curs la așa ceva. Dar această tradiție nu este tipic norvegiană, pentru că imediat după programul de lucru atât femeile, cât și bărbații trebuie să își ia copiii de la grădiniță sau after-school, să facă cumpărături și să pregătească cina pentru ca mai târziu să meargă la repetiții la cor, sală de fitness, ședințe de partid sau ale unei organizații.

Unii studenți fac comparație cu țara natală și cred că șoferii norvegieni de autobuz sunt mai zâmbitori și mai serviabili și că șoferii norvegieni în general sunt mai politicoși cu oamenii care traversează strada. Ei pot opri chiar și unde nu există nicio trecere de pietoni. Mulți cred că este nemaipomenit că șoferii norvegieni nu exagerează cu claxonatul. Un alt lucru care este considerat ca fiind cu totul pozitiv, este faptul că

proprietarii de câini din Norvegia își țin animalele în lesă când le scot la aer și că mulți duc acasă, în pungi de plastic, excrementele de câine de pe stradă, trotuar și din parc.

Exemple de obiceiuri culturale norvegiene, deosebit de ciudate, pe care le menționează studenții străini, sunt că norvegienii aprind lumânări la masa de cină chiar și vara, când este lumină, că decorează pomul de Crăciun cu stegulețe norvegiene, că folosesc dialecte deși sunt extrem de educați și cântă cântece pop în dialecte sau în limba engleză, că își zugrăvesc casele din lemn în toate culorile, că plantează iarbă pe acoperiș și construiesc căsuțe pentru cutiile poștale și containerele de gunoi.

Unele dintre cele mai ciudate lucruri, în opinia multora, sunt concediul de paternitate cu plată integrală atunci când se naște un nou membru al familiei și că Protecția copilului poate lua copiii de la părinții care nu au suficientă grijă de ei. Toți copiii de la 0 la 16 ani primesc aceeași alocație indiferent de situația financiară a părinților. De asemenea, este ciudat pentru unii că atât părinții, cât și profesorii pot fi pedepsiți dacă îi lovesc pe copiii neascultători. Unii întreabă dacă este adevărat că un soț poate fi trimis la închisoare pentru că și-a bătut soția sau fiica și dacă tinerii norvegieni pot avea mulți iubiți înainte de căsătorie. Studenții băieți au trăit experiența de a fi invitați la dans de fete norvegiene, fără a fi o invitație la ceva mai mult decât atât, iar unii au înțeles că mulți norvegieni nu doresc să se căsătorească și să aibă copii, că micuții trebuie să meargă devreme la culcare, motiv pentru care copiii norvegieni nu sunt văzuți niciodată la restaurant seara.

Neobișnuit poate fi, de asemenea, că bărbații norvegieni dau mâna și cu femeile, nu numai cu alți bărbați, că bărbații norvegieni spală podele, coc pâine și pot lucra în grădinițe. Faptul că homosexualii și lesbienele pot fi pastori și că Norvegia are episcopi femei poate fi provocator pentru unii. De asemenea, surprinde faptul că celulele închisorilor din Norvegia arată ca niște garsoniere frumoase, cu calculator propriu și televizor, că prim-ministrul trebuie să stea la coadă la oficiul poștal ca toți ceilalți și că Regele se poate plimba liber pe stradă și poate conduce o mașină decapotabilă. Unii sunt surprinși că locuințele norvegiene „arată ca un muzeu, cu tot felul de ornamente și poze pe toți pereții”. Alții sunt uimiți că sâmbătă seara trebuie să fii invitat pentru a putea merge în vizită la o familie norvegiană, că activitățile de tabără, gătitul și tricotatul sunt materii școlare, iar norvegienii privesc relațiile personale din viața de afaceri ca semn de corupție. Unii sunt de părere că cimitirele și grădinile din jurul azilelor din Norvegia „arată mai degrabă ca parcuri pentru îndrăgostiți decât pentru morți și bolnavi”.

Determină în mod special reacții negative faptul că părinții și rudele în vârstă locuiesc în case de bătrâni, că există puțină solidaritate în cadrul familiei și că tinerii norvegieni arată un interes atât de scăzut pentru politică. Mulți au convingeri puternice asupra modului în care sunt protejați criminalii, că poliția este naivă și că se pune prea mult accent pe sex în mass-media și în rândul oamenilor în general. Mai mult, unii sunt de părere că norvegienilor le este atât de frică să facă morală încât nu pot da sfaturi, că devin timizi când li se spune că vorbesc bine limba engleză și că de multe ori se

îmbracă necorespunzător la locul de muncă. Mulți privesc societatea norvegiană ca fiind supusă multor reglementări, consideră că multe lucruri sunt interzise și că totul trebuie să se întâmple rapid, să fie eficient și util. În plus, vara norvegiană este mult supraevaluată!

Uneori primim reacții surprinzător de pozitive la lucruri pe care norvegienii le iau astăzi de bune. Exemple sunt: norvegienii pot trăi având un singur loc de muncă, mamele singure și persoanele divorțate sunt respectate și pot chiar deveni miniștri, norvegienii îi pot critica pe politicieni, episcopi și alte autorități fără să fie persecutați, persoanele cu dizabilități pot urma o școală, toți ce care vor să studieze primesc împrumut financiar de la stat, profesorii nu caută doar greșelile, ci pun accent și pe latura bună din activitatea elevilor. Unii au spus că sunt impresionați și uimiți că politicienii de sex masculin din Parlament aleg să dea prioritate timpului petrecut cu familia, în detrimentul carierei politice. În ceea ce privește viața de familie și rolurile de gen, în special situația femeilor atrage atenția; faptul că fata sau femeia este cea care decide dacă vrea să avorteze, că o femeie poate să nu fie de acord cu soțul ei de față cu alte persoane și că „poate să stea pe canapea și să îl lase pe bărbat să servească mâncarea și cafeaua pentru ea și prietenele ei”. Divorțul este acceptat în mod egal pentru femei și bărbați, iar femeia are aceleași drepturi ca bărbatul cu privire la copii și bunuri. Este de la sine înțeles că un frate norvegian nu poate decide în privința surorii lui și că nu are dreptul să o bată, că fetele și băieții norvegieni sunt independenți (la vârsta de 15 ani pot deveni membri ai unor organizații și pot decide asupra propriei educații și religii), iar

fetele și băieții pot fi prieteni buni, fără să apară zvonuri. Pentru unii studenți străini, este surprinzător că mamele singure sau gravidele studiază la universitate, cum se întâmplă în Norvegia, și „doar în Norvegia este posibil ca o mamă singură să se căsătorească cu prințul și să poată deveni regină”.

„Poate că bărbații norvegieni au un alt simț al umorului decât bărbații din alte țări”, scrie un student din Liban. El continuă astfel: „Un prieten era într-un parc din Bergen, iar lângă el, pe bancă, stătea un om beat bând bere. Un cuplu căsătorit a venit spre ei, iar bărbatul beat a arătat spre femeie cu sticla de bere și i-a spus bărbatului: ‚Îmi place cucoana ta!’ Bărbatul a zâmbit și a spus: ‚Și mie’”.

Un alt student a fost foarte șocat de ceva ce a citit în ziar (2004): „Un client la un restaurant norvegian i-a dat unei chelnerițe o palmă peste fund când a trecut pe lângă el. Acesta a trebuit să-i plătească o despăgubire de 6.000 de coroane!”

Relația dintre părinți și copii atrage, de asemenea, atenția: copiii norvegieni pot vorbi cu părinții despre orice doresc, iar părinții vorbesc cu copiii despre corpul uman, boli, sexualitate și moarte. „Părinții norvegieni continuă să-și iubească copiii și să-i ajute, chiar dacă aceștia sunt homosexuali sau au copii în afara căsătoriei sau chiar și dacă sunt infractori sau consumatori de droguri.”

Pentru cetățenii norvegieni este de la sine înțeles că „statul este politicos cu oamenii din această țară”, după cum s-a exprimat o studentă asiatică. Ea era de părere, printre altele, că nu este un truism că Ziua Națională, 17 mai, este sărbătorită fără paradă militară și că în Norvegia se încearcă ajutarea consumatorilor de droguri, luarea de măsuri împotriva violenței

domestice și pedepsirea abuzului sexual asupra copiilor și femeilor. „Unul dintre cele mai bune lucruri din cultura norvegiană este că violatorul este cel care poartă rușinea și vina, nu fata și familia acesteia.” Ea era, de asemenea, de părere că este un semn de generozitate din partea statului și a întreprinderilor private să ofere angajaților cinci săptămâni de concediu plătit pe an (și șase săptămâni pentru cei care au peste 60 de ani). Un libanez susține că autoritățile statului au asigurat servicii bune când un elicopter a venit și l-a salvat de pe munte pe compatriotul lui și că spitalul i-a operat respectivului glezna fără să-l întrebe de nume, naționalitate sau asigurare. Unii au făcut comentarii despre priceperea profesională și umană de aici, din țară, cu privire la tratarea bolilor psihice și că persoanele care încearcă să se sinucidă nu sunt pedepsite cu închisoarea, ci primesc îngrijire și ajutor.

Când vine vorba de a pune norvegienilor întrebări directe despre impolitețe, în special studenții străini sunt la început destul de evazivi. Nu tuturor le place să-și spună părerea despre impolitețe, căci aceasta ar însemna să fii nepoliticos! Dar treptat ies la suprafață câteva trăsături: folosirea scobitorilor la restaurant este ciudată și destul de nepolitică pentru mulți străini. Cei mai mulți norvegieni nu-și fac complimente unii altora cu privire la aspectul fizic, pot sta cu mâinile în buzunare când vorbesc cu oamenii, chelnerii norvegieni trântesc farfuriile pe masă, indicatoarele din această țară sunt nepoliticoase („Accesul interzis!”), norvegienii se plimbă în trening când sunt oaspeți (turiști) în alte țări și „este ciudat că, atunci când împrumuți 10 coroane sau un sfeșnic de la norvegieni, le vor înapoi chiar dacă sunt foarte bogați și au o

grămadă de sfeșnice”. Unii vorbesc despre „mâna norvegiană”, cu referire la obiceiurile de la masă. În multe culturi se roagă vecinul de masă să dea sarea, „dar norvegienii întind mâna peste mâncarea persoanei de lângă, pentru a lua singuri sarea, fără să-și ceară scuze”.

Trăsăturile culturale și comportamentele norvegiene pot fi apreciate diferit

Două persoane din același oraș sau aceeași familie pot avea desigur păreri diferite când este vorba de comportament și trăsături culturale, din moment ce valorile și prioritățile individuale sunt reflectate în judecățile noastre la fel de mult ca normele și idealurile culturale mai specifice.

Studentii din aceeași țară pot, de pildă, să aibă păreri foarte diferite cu privire la pedepsele din Norvegia. Unii cred că „este destul de explicabil că un stat care decernează Premiul Nobel pentru pace nu practică pedeapsa cu moartea”, alții sunt de părere că pedeapsa cu moartea poate fi necesară și că „21 de ani de închisoare ca pedeapsă maximă sunt prea puțini, mai ales când majoritatea deținuților din Norvegia stau în închisoare doar 2/3 din sentință”. În Norvegia, persoanele cu vârsta sub 15 ani nu pot fi pedepsite cu închisoare, dar mulți studenți cred că pedeapsa cu închisoarea funcționează preventiv la toate grupele de vârstă. Unii cred și că „într-o țară liberală ca Norvegia”, ar trebui să fie legal să-i ajuți pe oameni să moară.

Ceea ce dă încredere și autoritate și ceea ce este considerat a fi o onoare variază de la o cultură la alta. A fost menționat anterior că recunoșterea greșelilor este acceptată în

Norvegia și că, în plus, poate fi ceva pozitiv, care generează încredere. Acest lucru este valabil pentru politicieni și patroni, precum și pentru alte persoane. Dar „a-ți cere iertare din inimă” poate fi văzut diferit în alte culturi. Un student japonez scrie, de exemplu, că „este jenant pentru japonezi să audă că autoritățile norvegiene își recunosc greșeala”, iar un student somalez generalizează cu privire la propria cultură când scrie: „Pentru noi este inadmisibil să recunoaștem ceva, pentru că aceasta ar duce doar la umilire. Atâta timp cât negi că ai făcut o greșeală, îți păstrezi onoarea intactă.”

Mulți străini au arătat că norvegienii sunt un popor liniștit, nu strigă de la distanță când văd un prieten într-un sediu de bancă, în magazin sau autobuz, nu vorbesc inutil cu ceilalți pasageri și nu merg în vizită fără a fi invitați. Cum se pot interpreta tăcerea și rezerva? Ca indiferență? Ca respect? Pentru mulți imigranți, o manieră prietenoasă de a saluta oamenii presupune să te oprești și să schimbi câteva cuvinte despre familie sau despre una-alta. Un student din Rusia crede contrariul: „Mă simt bine că norvegienii doar zâmbesc și spun *hei [bună]* când ne întâlnim. Aici pot păstra viața personală pentru mine. Nu-mi place că oamenii din țara mea natală sunt curioși și pun întrebări oamenilor. Ceea ce nu știu, ghicesc și pot ajunge să dea naștere unor zvonuri.” Un student din Etiopia crede că oamenii din țara lui trebuie să înceteze cu lungile ritualuri tradiționale de salut. Când merge acasă în vacanță, aproape că nu poate pleca nicăieri, pentru că familia și cunoștințele tot vor să vorbească – și să bea cafea. O conversație poate dura întreaga dimineață, iar el se teme că țara nu va progresa decât dacă oamenii devin mai eficienți.

O familie de imigranți din Maroc s-a mutat cu ceva timp în urmă într-un bloc de locuințe din Kristiansand și se aștepta ca vecinii să apară cu niște mâncare sau un mic cadou de bun venit. Acest lucru nu s-a întâmplat. Mai ales soția credea că este trist și nepoliticos, pentru că nu s-a simțit binevenită. Alți imigranți cu aceleași așteptări pot totuși privi lucrurile diferit: „De fapt este bine că vecinii nu vin să ne viziteze cu mâncare și să tot vorbească când suntem ocupați cu mutatul și când peste tot sunt cutii și pungii.”

Unii imigranți cred că este bine că norvegienii sunt de obicei liniștiți, dar alții pot crede că au prea puțin temperament. Un student american a luat autobuzul pe niște serpentine înguste din vestul Norvegiei. Pe partea dreaptă era o prăpastie care dădea direct în fiord. După o curbă, autobuzul s-a oprit, iar americanul a fost șocat să vadă un automobil cu o roată în afara drumului, pe punctul de a se răsturna în apă. A sărit în sus și a vrut să coboare din autobuz să facă ceva dacă era posibil. Pe de altă parte, pasagerii norvegieni au stat liniștiți la locurile lor, de abia aplecându-se în față ca să vadă de ce s-a oprit autobuzul. Apoi s-au așezat și au așteptat ca autobuzul să plece mai departe.

Alți străini reacționează negativ când copiii și adolescenții norvegieni nu se ridică întotdeauna să ofere locul persoanelor în vârstă din autobuz. Bunele maniere cer să o facă, dar tinerii au constatat că norvegienii în vârstă pot refuza acest lucru. Motivul poate fi faptul că aceștia nu vor să fie considerați slabi și bătrâni și, de fapt, norvegienii mai în vârstă sunt adesea într-o formă fizică foarte bună.

Copiii și adolescenții norvegieni fac rareori eforturi să fie politicoși în prezența adulților. Putem discuta dacă acest lucru este impolitețe, dar unii norvegieni vor spune că respectul și teama nu înseamnă același lucru. Cei mai mulți copii sunt educați să-i contrazică pe adulți dacă simt o nedreptate sau lipsă de respect. Unii vor spune, probabil, că acest lucru a mers prea departe. În mai multe culturi, este de la sine înțeles că ar trebui să se arate respect față de persoanele în vârstă. Unii norvegieni sunt de acord, dar nu toți. Unii vor spune că persoanele în vârstă sunt respectate doar dacă merită, pentru că unii vârstnici sunt puși pe harță și negativiști, critici și părtinitori și se plâng întotdeauna de cei tineri – așa că atunci de ce să le arătăm respect? Mai mult decât atât, respectul ar trebui să funcționeze în ambele sensuri, persoanele în vârstă ar trebui, de asemenea, să respecte și să fie politicoase cu adolescenții și copiii.

Unii studenți străini văd ca un avantaj evident faptul că primesc garsoniere în căminele din Norvegia, în timp ce alți studenți străini se pot simți triști și singuri să locuiască singuri în cameră. Unii imigranți cred că este iresponsabil că bebelușii norvegieni primesc propria lor cameră când au doar câteva săptămâni și că adolescenții norvegieni își gestionează de timpuriu propriile finanțe și hotărăsc asupra propriei lor vieți. Unii cred că este ciudat că părinții norvegieni nu plătesc pentru educația copiilor, că îi lasă să se mute în garsoniere la vârsta de doar 18-20 de ani, că nu au mai mult control asupra a ceea ce fac aceștia în timpul liber și cu cine socializează. O explicație poate fi găsită într-un studiu realizat de *Samfunnsspeilet* în 1998, care a arătat pe ce pun accentul 1127 de părinți

norvegieni privind creșterea copilului. 92% au declarat că lucrul cel mai important a fost să-i învețe pe copii să fie responsabili, 88% au răspuns că independența a fost cel mai important lucru (în timp ce doar 11% au pus cel mai mare preț pe munca susținută a copiilor). Rezultatul studiului ar fi astăzi, probabil, același.

Famiiliile de imigranți care dau naștere copiilor în Norvegia pot trece prin situația în care vecinii și prietenii norvegieni le dau pentru copii haine purtate. Unii cred că acest lucru este politicos și atent, alții sunt jigniți pentru că se tem că sunt considerați săraci sau că norvegienilor le este milă de ei. Dar hainele pentru copii mici nu sunt uzate, așa că norvegienii se gândesc doar că este bine dacă cineva ar putea beneficia de pe urma lor. Este un lucru perfect normal să oferi astfel de haine altor familii care au copii, așa cum este destul de obișnuit pentru norvegieni să cumpere articole de la piața de vechituri și de la magazinele Fretex, ce țin de Armata Salvării.

Opinia asupra adolescenților norvegieni poate varia mult. Un student leton a observat că „o fată tipic norvegiană folosește puțin machiaj, vrea să stea la soare să se bronzeze, poartă încălțăminte solidă și rucsac”. Unii cred că acest lucru nu este foarte feminin, alții îl numesc sportiv. Faptul că „fetele norvegiene tinere sunt îmbrăcate foarte sumar, că beau bere și merg singure acasă în miez de noapte” este interpretat atât ca libertate, cât și ca imoralitate. Mai multe fete tinere din țări estice spun că băieții norvegieni sunt politicoși când nu se holbează și nu fluieră după ele. Alte fete cred că băieții norvegieni sunt nepoliticoși, pentru că le acordă fetelor puțină atenție și interes. O fată dintr-o țară latino-americană face

următoarea comparație: „În țara mea natală băieții pot spune vorbe dulci precum: ai o gură frumoasă, ai un păr atât de frumos, dar iubitul meu norvegian spune ceva despre mine doar când îi place ceea ce fac. Poate spune, de pildă, sec: ‚Te-ai descurcat bine cu asta!‘ când am schiat pe o pantă abruptă, pe un munte înalt, înspăimântător și periculos!”

La fel ca multor norvegieni, studenților străini nu le place să stea afară la fumat pe orice fel de vreme, dar mai ales asiaticii și-au exprimat entuziasmul cu privire la interzicerea fumatului în clădirile publice. Un indonezian a scris într-un eseu despre acest subiect: „Aș vrea să-l sărut pe ministrul care a introdus legea împotriva fumatului!” Unii sunt foarte mirați că personalul din magazine din această țară solicită o dovadă că tinerii au într-adevăr 18 ani înainte de a li se permite să cumpere țigări sau bere (și că limitele de vârstă pentru a cumpăra vin și băuturi spirtoase de la magazinele *Vinmonopolet* [*monopolul statului privind băuturile alcoolice*] sunt de 18 și respectiv 20 de ani).

Imigranții au desigur opinii împărțite despre felul în care se comportă norvegienii, pe baza așteptărilor din propria cultură. Unii indică faptul că la locul de muncă norvegienii zâmbesc prea rar - alții scriu că norvegienii zâmbesc des la locul de muncă. Un student irakian scria odată într-un eseu că prima oară când a văzut un polițist zâmbind a fost în Norvegia. Unii studenți străini cred că profesorii norvegieni glumesc prea mult; aceștia sunt persoane cu autoritate, care ar trebui să fie serioase. Alții cred că este o ușurare că profesorii sau managerii pot avea simțul umorului, pot râde la locul de muncă și pot admite că au greșit. Pentru unii imigranți este complet greșit că

femeile gravide merg încă la lucru și fac aceleași activități ca și înainte, că nu stau în pat după naștere și că nu au menajeră când familia are un copil mic. „Femeile norvegiene sunt foarte puternice, ele pot face sport și chiar vâsli o barcă atunci când sunt gravide”, scrie un student din India.

Relațiile numite de noi prietenie depind, poate, de bagajul nostru cultural. Norvegienii aud de multe ori că este dificil pentru imigranți să își facă prieteni în Norvegia. Dar un american a scris undeva că odată ce ți-ai făcut un prieten norvegian, prietenia poate dura o viață și că pe un prieten norvegian te poți baza că își ține promisiunea.

Cei mai mulți norvegieni nu se preocupă să țină ușa deschisă pentru cei care vin după ei. Un student german a venit cu această explicație prietenoasă: sunt atât de puțini oameni în Norvegia încât nu este necesar să țină ușa deschisă când merg afară, întrucât poate dura cinci minute până vine următoarea persoană.

Unii imigranți au observat ca norvegienii nativi sunt iritați dacă sunt întreruși atunci când vorbesc. De obicei, norvegienilor nici nu le place să stea prea aproape de persoana cu care vorbesc, deși le place să aibă contact vizual în timpul conversației. Contactul vizual este interpretat ca un semn de onestitate și deschidere. Unii spun clar că norvegienii sunt rasiști și aroganți - alții sunt de părere că norvegienii sunt *prea* politicoși și *prea* atenți când trebuie să discute despre alte culturi și popoare, sunt atât de „politicoși” încât este greu să înțelegi care este cu adevărat atitudinea lor. În alte contexte, se poate sublinia faptul că norvegienii sunt clari și direcți: „În discuții, atât femeile, cât și bărbații norvegieni pot să aibă

părerii total diferite, dar nu devin dușmani.” Medicii norvegieni intră, cel mai adesea, în miezul problemei când vine vorba de diagnostice grave. Ei nu ascund nimic pacientului, iar imigranții pot crede că acest lucru este brutal.

Este dificil să fii nepoliticos în maniera „corectă”

Ceea ce este politicos și nepoliticos este relativ, chiar și în cadrul aceleiași culturi, în cadrul aceluiași oraș sau sat. Înjurăturile sunt, în general, văzute ca inacceptabile și nepoliticoase - și este într-adevăr dificil să folosești corect înjurături într-o cultură străină și într-o altă limbă. (De altfel, expresiile pot varia de la o regiune la alta.) Ar fi nepoliticos să spui *dette var jævlig godt* [*chestia asta are un gust al naibii de bun*] și nu ar crea o impresie bună dacă te aflii la o cină în familie, dar poate fi aproape ca o formă familiară de exprimare între tineri. Depinde aici, ca și în cazul altor comunicări, în ce relații ești cu cel cu care vorbești, despre ce vorbești și în ce context are loc exprimarea.

Uneori avem nevoie să ne exprimăm dezaprobarea, iritarea, furia și frustrarea. Ceea ce spui când ești supărat și ceea ce afectează cel mai mult depinde atât de cultură, cât și de individ. Traducerea înjurăturilor din limba maternă, cuvânt cu cuvânt, nu va da de obicei impresia corectă într-o altă limbă. O înjurătură englezească precum “bastard”, nu se potrivește când vrei să jignești un norvegian. În limba norvegiană, cuvântul *bastard* se folosește cu referire la câini provenind din părinți de rase diferite. (O expresie norvegiană mai potrivită este “drittsekk” [„nemernic”] - sacul pe care caii îl aveau sub coadă când umblau pe străzi în trecut.)

Povestea unui mod foarte ne-norvegian de a fi nepoliticos circulă printre studenții străini din Volda: un student dintr-o țară îndepărtată voia să își carnet de conducere în Norvegia, dar a picat examenul. Supărat și dezamăgit, voia să-i spună examinatorului care decisese că nu conducea suficient de bine ce crede despre el, așa că străinul a spus cel mai urât lucru pe care îl poți spune unui bărbat în cultura lui: „Am făcut sex cu sora ta!” Examinatorul norvegian s-a uitat mirat la el și a spus calm: „Chiar, o cunoști?”

„Străini nepoliticoși”

Există două domenii în care norvegienii sunt deosebit de sensibili - când vine vorba de limbă și de natură. „Vreau să învăț norvegiana adevărată, nu un dialect”, pot spune străinii până să înțeleagă că *toți* norvegienii folosesc dialecte, că *niciun* dialect nu este mai corect decât altul și că, în general, norvegienii sunt mândri de propriul dialect. Pentru că dialectul are de-a face cu identitatea și arată de unde provii. În multe locuri, este o rușine să îți schimbi dialectul când te muți într-o altă parte a țării sau în alt oraș. Și cu cât o persoană este mai educată, cu atât ține mai mult la dialectul său - chiar și atunci când vorbește la televizor, ține prelegeri la universitate sau discursuri ca politician. Unii artiști cântă și fac rap în propriul dialect. Nu ne place ca cineva să ne critice dialectul, dar pe de altă parte, este în ordine ca alții să nu înțeleagă și să trebuiască să repetăm și să spunem ceva într-un alt mod.

Împărtășind întocmai o astfel de atitudine față de dialecte, am fost (cu mult timp în urmă!) foarte nepoliticoasă la o cină formală la Paris, fără să îmi dau seama înainte de a fi

prea târziu. Lumea era angajată în discuții, inițial se vorbea pe rând, iar ceilalți cincisprezece invitați ascultau politicos. M-am întors către vecinul meu foarte educat și am spus cu cele mai bune intenții: „O, sunteți din Marsilia, nu îmi pot da seama de acest lucru din dialect.” S-a făcut o liniște perfectă până când o franțuzoaică foarte politicoasă a spus ceva despre florile frumoase de pe masă.

„Ce părere ai despre Norvegia?” este întrebarea clasică pe care toți străinii o primesc, iar norvegienii care întreabă se așteaptă să audă ceva frumos despre natura norvegiană. Când nu primim răspunsurile „corecte”, suntem surprinși și poate dezamăgiți. Ne este greu să ne imaginăm că pot exista oameni care nu apreciază la fel de mult ca noi munții, fiordurile și cascadele. Dar desigur că depinde cu ce facem comparație și ce perspectivă adoptăm. Un student din Letonia, o țară plată, a exclamat când a deschis fereastra de la Colegiul Universitar din Volda, având în față Alpii din Sunnmøre: „Aici nu este nicio priveliște, sunt munți de jur împrejur!” Un student chinez credea că este înfricoșător să parcurgi porțiuni de drum fără oameni și fără case și a scris într-un eseu interpretarea sa la drumetețile norvegienilor: „Când norvegienii sunt supărați, se urcă pe munte.” Un străin de pe alt continent a fost dus pe un platou montan cu o vedere panoramică superbă asupra munților acoperiți de zăpadă, care se întindeau cât puteai vedea cu ochii. Acesta a întrebat: “Why are we here?”

Este o exagerare că norvegienii se nasc cu schiurile în picioare. Nu toată lumea vrea sau poate să schieze, dar majoritatea norvegienilor simt o anumită legătură cu natura. Membrii Familiei Regale s-au bucurat timp de trei generații de

plăcerile naturii, atât pe mare, cât și pe munte, iar Regina, în mod special, merge zile în șir în drumeții pe munte. Când cuplul regal a sărbătorit nunta de argint în urmă cu câțiva ani, a invitat mulți oaspeți regali din diverse țări pe o pantă abruptă, la o fermă de munte total izolată, cu vedere asupra unui fiord îngust de pe coasta de vest a Norvegiei.

Orașele din Norvegia sunt mici, dar cu toate acestea mulți aleg să locuiască în afara orașelor. Dacă au un loc de muncă, chiar și norvegienii cu studii superioare pot dori să se stabilească în sate și cătune. Spațiul mai mare, standardul ridicat față de casele de la oraș, siguranța copiilor și proximitatea naturii sunt văzute ca avantaje, în special pentru cei cu familii. Învățământul superior este, de asemenea, cu totul accesibil, cu peste douăzeci de colegii universitare situate de-a lungul Norvegiei, în zona principalelor orașe. Diferențele dintre oraș și mediul rural cu privire la nivelul de trai, stilul de viață și comportament sunt destul de mici în Norvegia, în comparație cu alte țări. Ne putem gândi că, din unele puncte de vedere, imigranții s-ar putea simți mai bine în Norvegia rurală decât în orașele norvegiene, pentru că unele tradiții, pe care le caută mulți, pot fi găsite încă într-o măsură mai mare sau mai mică la sate: oamenii își cunosc de obicei vecinii, se merge din când în când în vizită fără a fi invitat la vecini și prieteni și mai ales oamenii mai în vârstă de la sate vorbesc cu persoane necunoscute și îi întreabă cum se numesc, de unde vin, cine sunt părinții și bunicii lor - de multe ori spre iritarea tinerilor de la sate.

Nu toți imigranții au călătorit foarte mult prin Norvegia, dar uneori ai impresia din ceea ce scriu și spun că au o

atitudine condescendentă față de comunitățile din afara orașelor, susținând că fermierii și oamenii de la sate sunt ignoranți, demodați și fără prea multe cunoștințe. Dacă vrei să te împrietenești cu un norvegian, *nu* ar trebui să începi conversația spunând că respectivul are un dialect ciudat sau: „Chiar poți să locuiești aici? Nu e nici picior de om prin zonă și nu se întâmplă nimic.”

A fost menționat anterior că mulți imigranți și turiști cred că norvegienii sunt nesociabili și dezinteresați când nu iau inițiativa să vorbească cu străinii pe autobuz sau pe tren. Norvegienii, la rândul lor, ar putea crede că imigranții și turiștii sunt destul de nepoliticoși că nu lasă oamenii în pace. După o zi de serviciu, ești adesea obosit, iar pe autobuz poți să te relaxezi. „Și de fapt chiar este atât de politicoș și prietenos să ai o conversație superficială cu o persoană pe care nu o cunoști și pe care nu o s-o mai vezi niciodată?”, ar întreba unii norvegieni. Dar când norvegienii sunt ei înșiși turiști în alte țări, doresc contact cu „nativii”, de preferință sub formă de “small talk” pe autobuz sau pe tren.

Norvegienii pot fi iritați de faptul că imigranții vorbesc tare pe autobuz sau la magazin, că aproape strigă unul la altul. Imigranții, la rândul lor, când vorbesc despre norvegieni ca de un „popor tăcut”, o spun adesea în sens negativ. Un imigrant a declarat într-un interviu televizat că „norvegienilor le este ușor să spună că nu sunt de acord cu alte persoane la locul de muncă și în privat, dar nu pot arăta că sunt furioși. Este aproape înspăimântător că sunt întotdeauna atât de calmi. Îmi doresc să pot vedea odată adulți care se bat și își strigă cuvinte urâte pe stradă”.

Unul dintre lucrurile care chiar îi deranjează pe turiștii norvegieni când vizitează alte țări este faptul că vânzătorii de pe stradă, din piață sau de la magazin sunt atât de insistenți să își vândă mărfurile și suvenirurile. Vânzătorii pot urmări oamenii și sunt ofenșați dacă au expus mărfuri fără să fi vândut ceva. Lucrurile stau diferit în Norvegia, iar imigranții și turiștii străini de aici pot crede că vânzătorii din magazine sunt înceți și că nu sunt preocupați să ofere servicii bune când îi lasă pe clienți să se plimbe și să se uite la mărfuri fără a le oferi imediat ajutor. Motivul pentru acest lucru poate fi faptul că celor mai mulți norvegieni le place să se uite la gama de produse în pace și liniște și se așteaptă ca vânzătorii să arate de bună voie mai multe modele fără să se simtă obligați să cumpere ceva.

Când te stabilești într-o altă țară, oamenii pot interpreta necunoașterea codurilor de comportament ca impolitețe. Unii imigranți se târguiesc asupra prețurilor la piață sau în magazine în această țară, așa cum era tradiția în țara natală. Acest lucru este văzut ca impolitețe pentru că prețurile sunt fixe. Nu există nicio tradiție a negocierii în Norvegia acum în afară de piața de vechituri, dar în trecut se obișnuia, mai ales când se cumpărau cai. Dacă astăzi te târguiești într-un magazin, vânzătorii norvegieni vor simți că sunt suspectați că își păcălesc clienții cu prețuri mari.

O impresie pe care o am după 17 ani de lucru cu studenți străini din 77 de țări, este că rareori iau legătura cu tine dacă trebuie să spună ceva negativ. Aceasta poate fi o sursă de iritare, din moment ce norvegienii politicoși anunță dacă nu pot

veni la timp la o întâlnire, când sunt invitați undeva și dacă nu pot preda ceva la termen.

În unele țări și culturi se folosește mâna pentru mâncăruri care în Norvegia s-ar servi cu furculiță și cuțit. Să atingi mâncarea cu mâna este considerat ca fiind nepolitic, neigienic și neapetisant. Copiii sunt învățați să atingă doar ciocolata sau biscuițele pe care și-l aleg. Doar mâncarea uscată poate fi mâncată cu mâna, așa că norvegienii refuză să se servească cu mâna de pe un platou comun, la cină. A te servi cu mai mult decât reușești să mănânci este, de asemenea, considerat nepolitic în Norvegia. Oaspeții norvegieni care lasă mâncare în farfurie explică în astfel de situații că s-au săturat dintr-odată. Fără o astfel de explicație, gazdele ar crede că oaspeților nu le place mâncarea servită. Mai mult decât atât, norvegienilor le displace să arunce mâncare.

Munca voluntară în folosul comunității are o lungă tradiție în Norvegia, iar imigranții pot fi percepuți ca nepoliticoși, puțin solidari și nu foarte dornici să ajute când nu participă la munca voluntară de la bloc sau de la grădinița, școala sau clubul sportiv unde își petrec timpul în mod normal copiii lor. „Eu plătesc pentru copiii mei la grădiniță, așa că de ce să merg și să lucrez acolo?” pot întreba imigranții. Munca voluntară înseamnă să faci un efort suplimentar fără a fi plătit, incluzând activități precum zugrăvit, curățenie, îngrijirea plantelor sau reparații. Scopul este în primul rând să ajuți la menținerea unui cartier curat și frumos, dar, de asemenea, să dezvolți spiritul comunitar alături de celelalte familii. O pauză de cafea cu vafe și o conversație agreabilă sunt parte integrantă a acestei activități.

A interpreta comportamentele altora cu cele mai bune intenții

În general, putem spune că toate culturile și mediile sociale au formele de politețe pe care le consideră necesare. Știm desigur că apar confuzii, chiar și în cadrul aceleiași culturi, pentru că oamenii comunică în moduri diferite, dar cu străinii, cu „ceilalți”, ne confruntăm cu cele mai mari provocări când vine vorba de a înțelege și a fi înțeles corect.

Noi, norvegienii, credem că ne putem imagina cum este să fii imigrant în Norvegia, dar desigur că nu știm - la fel de puțin ca imigranții din Norvegia care nu știu cum e să fii imigrant în țara lor natală. Este rațional să credem că atunci când intrăm în contact cu străini și medii sociale necunoscute, avem un anumit grad de scepticism și prejudecăți. Dar dacă îndrăznim să avem o minte deschisă la întâlnirea cu alte culturi, putem descoperi multe lucruri interesante și de valoare. Putem învăța mai multe despre convențiile sociale și codurile de politețe ale altor culturi astfel încât să putem evita mai bine neînțelegerile și să nu interpretăm comportamentul oamenilor în mod greșit și negativ. Deoarece cunoașterea este cheia înțelegerii și deschide drumul spre contact și prietenie.

Prin întâlnirea cu alții învățăm, de asemenea, multe lucruri despre propriile reacții și propria cultură. Comportamentul nostru implică o sumedenie de coduri culturale, multe dintre ele fiind implicite în tot ce spunem și facem. Nu ne trece prin minte să explicăm altora ceea ce este firesc pentru noi, așadar ceea ce am învățat în anturajul nostru, pentru că adesea nu ne dăm seama că poate fi interpretat diferit de modul nostru de înțelegere. Ca să nu fim înțeleși greșit,

trebuie să fim conștienți de modurile în care comunicăm unii cu alții, de propriul set de valori și de modul în care comportamentul nostru poate fi interpretat de către alții. A ne vedea comportamentele evaluate din perspectivele și punctele de vedere ale altora ne ajută să devenim mai conștienți de propriul nostru comportament.

Scopul acestei cărți nu este să ne determine să încetăm să ne folosim codurile culturale, pentru că este interesant că avem trăsături culturale diferite și că suntem politicoși în moduri diferite. Scopul nu este nici să ne comportăm cu toții la fel, ci să învățăm și să înțelegem mai multe despre modul de gândire și despre valorile altora. O societate multiculturală schimbă și cultura populației majoritare. Norvegienii se bucură de diversitate culturală și ar trebui să învețe, de asemenea, să stăpânească o varietate de coduri de politețe. Și ne putem aminti cu toții de vechea zicală: Nu costă nimic să fii politicos!

Când vorbim despre politețe și impolitețe, descoperim o multitudine de probleme și întrebări interesante, dar niciun răspuns absolut, pentru că politețea nu are nimic de-a face cu ceva corect sau greșit. Și desigur că nu putem generaliza cu privire la un singur grup etnic - nici măcar norvegieni. Dar putem face comparații și putem vorbi despre anumite tendințe.

Există, bineînțeles, mai multe lucruri în comun decât diferite când vine vorba de modul în care se comportă oamenii la nivel mondial, cum se simt și de ce au nevoie. Prin urmare, putem fi siguri de un lucru: dacă interpretăm comportamentul altora în cel mai bun sens posibil și dacă avem intenții bune în ceea ce facem și spunem, atunci sunt percepuți, în linii mari, ca

prietenoși și politicoși – în orice caz atâta vreme cât ne amintim să și zâmbim.

Părți importante din conținutul acestui studiu au fost tipărite anterior ca un capitol introductiv al cărții *Impolitețea - tipic norvegiană?* (2005), publicată la Editura Kulturbro.

Ceilalți 15 autori ai acelei cărți sunt imigranți din 15 țări: Argentina, Finlanda, Franța, India, Iran, Jamaica, Japonia, China, Croația, Liban, Maroc, Rusia, Turcia, SUA, Vietnam.

Cu umor, autoironie și un ochi critic, ei descriu politețea norvegiană văzută prin ochelari bi-culturali: formule de salut și obiceiuri la masă, tabuuri și umor, îmbrăcăminte și grijă etc. Autorii oferă o privire asupra modelelor de comportament din țara lor natală și le compară cu cele norvegiene, făcând paralele între culturi, analizând comportamentul norvegian și împărțind laude și critici culturii proprii și celei norvegiene. Toate textele sunt scrise în limba norvegiană.